

नेपाल इतिहास सङ्घको आठौँ महाधिवेशन (२०७८) प्रसङ्ग

प्रा.डा.ज्ञानेन्द्र पौड्याल

नागार्जुन नगरपालिका १०, रोयल स्युचाटार, कलंकी, काठमाडौँ

विषय प्रवेश

इतिहास विगतमा घटेका सत्य तथ्य घटनाहरूको विवरण हो । त्यसैले इतिहासले अतितका सत्य र तथ्यलाई केलाउँदै प्रस्तुत गर्दछ । हिजोको सत्य र तथ्यबाट आज सिक्दै भोलिको लागि सही मार्ग पहिल्याउन इतिहासको अध्ययन जरूरी हुन्छ । हरेक वस्तु र विषयको इतिहास हुन्छ । इतिहास विनाको विषय र वस्तु नै हुँदैन । इतिहासको ज्ञान विना कुनै पनि वस्तु तथा विषयको प्रगति र विकास असंभव हुन्छ, त्यसैले इतिहास मानव जीवन र सजिव निर्जिव वस्तु सबैको अध्ययनको विषय हुनुसक्छ । इतिहासको अध्ययन र विश्लेषण गरेर मात्र अगाडि बढनाले मात्र जो कोहीले सफलता प्राप्त गर्दछ । इतिहासबाट पाठ सिकेर अगाडि बढ्ने सङ्घसंस्था राष्ट्रले नै प्रगति र विकास गर्न सक्छ, किनकी यसले पूर्व कार्यको जानकारी गराई अगाडि बढ्न सही र गलत छुट्याउका लागि सहज बनाउँदछ । आजको समाजमा इतिहास विषयको आवश्यकता र औचित्य अझ बढी सावित हुँदै गएको छ । त्यसैले इतिहास विषयका विद्वानहरूको जमघट, छलफल, आपसी मेलमिलाप, लेखन प्रकाशन, अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्राज्ञिक उन्नयन आदि कार्यलाई अझबढी सशक्त बनाउनु आजको आवश्यकता हो । इतिहासको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्दै नेपाली समाजलाई सही मार्गमा डोर्‍याउन र अन्य सरोकारवालाहरूकोलाई सल्लाह र सहयोग पुगोस भन्ने उद्देश्यका साथ इतिहास सङ्घको स्थापना भएको हो ।

शब्द कुञ्जी : सम्बर्द्धन, सशक्त, दस्तावेज, सर्वसम्मत्, सङ्घसंस्था र निर्विरोध ।

पृष्ठभूमि

यही आवश्यकता महसुस गर्दै त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपरमा अध्ययनरत इतिहास विषयका विद्यार्थीहरूको पहलमा वि.सं.२०२२/०२३ साल तिर त्रिभुवन विश्वविद्यालय इतिहास सङ्घको स्थापना गरिएको थियो । जसको पहिलो अध्यक्ष श्री द्वारिका श्रेष्ठ थिए । त्यसपछि क्रमशः हरिकान्त लाल, चन्द्रविक्रम बुढाथोकी, रवि मानन्धर, इन्द्रविक्रम शाह आदि व्यक्तित्वहरूले सङ्घको नेतृत्व समालेका थिए । तत्कालिन परिस्थितिमा संस्थाको विधान बनाउने, संस्था दर्ता गर्ने, नेतृत्व हस्तान्तरण गर्ने आदि कानुनी र व्यवहारिक पक्षलाई ध्यान दिन नसकिएको र उपयुक्त वातावरण नभएको हुनाले उक्त संस्थाले निरन्तरता पाउन सकेन जस्तो लाग्छ । बीचको समयमा यो संस्था भए नभएको कुनै जानकारी भएन र थप आधिकारीक दस्तावेदसमेत हालसम्म भेटिएको छैन । नेपालमा प्रजातन्त्रको पुर्नवाहली वि.सं. २०४७ सालमा प्रजातन्त्रको पुर्नस्थापनापछि मात्रै पुनः यस बारेमा सोधखोज, छलफल र सल्लाह गर्न संस्थाको अवश्यकताको बोध गर्न थालियो । नेपालमा अन्य धेरै विश्वविद्यालयहरूको पनि स्थापना हुँदै गइरहेको परिप्रेक्षमा सबै विश्वविद्यालयहरूमा कार्यरत प्रध्यापक र अन्य क्षेत्रमा कार्यरत इतिहास विद्वद्हरूलाई समेत संलग्न गराउने उद्देश्यसहित नेपाल इतिहास सङ्घको विधिवत रूपमा स्थापना गर्ने प्रयास भई रहन्यो । यिनै पृष्ठभूमिका वि.सं. २०५५ साल चैत्र १७ गते रूपन्देहीको लुम्बिनीमा अयोजित इतिहास विषयक राष्ट्रिय गोष्ठीमा उपस्थित सहभागीहरूको सल्लाह र निर्णयअनुसार नेपाल इतिहास सङ्घको स्थापना गरियो । नेपाल इतिहास सङ्घको नियमित क्रियाकलाप कानुनी मान्यता भने २०५७ साल भाद्र ८ गते जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौँमा विधिवत् रूपमा दर्ता भएपछि हुन थालेको हो । हुनत इतिहास सङ्घको स्थापना गर्ने सम्बन्धमा यस अघि पनि पटक पटक बैठक, सल्लाह र निर्णयहरू हुँदै आएका थिए । विधिवत रूपमा संस्था दर्ता भएपछि मात्र यसले संस्थालाई नियमित

क्रियाकलापमा डोय्याउन सहज भएको हो भन्न सकिन्छ। संस्था स्थापना हुनुभन्दा अगाडि जे जति प्रयासहरू भए त्यस कार्यमा संलग्न गुरुहरू धन्यावदका पात्र हुनुहुन्छ। त्योभन्दा बढी नेपाल इतिहास सङ्घको २०५५ सालमा लुम्बिनीमा स्थापना गरी तदर्थ समितिको गठनसहित विधान निर्माण गर्ने र संस्था दर्ता गर्ने जिम्मेवारी पाउनुभएका संस्थापक प्राध्यापकहरू प्रा.डा. तुलसीराम वैद्य, प्रा.डा. कृष्णबहादुर थापा, डा. विमलकुमार शर्मा प्रा.डा. दिलबहादुर क्षेत्री, डा. मोदिनीप्रसाद शर्मा डा. मीना ओझा, प्रा.डा. बद्रि नारायण गौतम र उहाँहरूका सहयोगीहरूको महत्वपूर्ण भूमिका छ। जिम्मेवारीअनुसार कार्यसम्पादन गर्नुभएकोमा उहाँहरूलाई हार्दिक धन्यवाद दिनैपर्छ। फलस्वरूप आज नेपाल इतिहास सङ्घले आफ्नो आठौँ महाधिवेशनसमेत सम्पन्न गर्दै प्राज्ञिक तथा विविध रचनात्मक क्रियाकलापहरू गर्दै गराउदै आइरहेको अवस्था छ। नेपाल इतिहास सङ्घको इतिहास नामक शीर्षक दिएर पृष्ठभूमिदेखि सङ्घको सातौँ महाधिवेशनसम्मका सम्पूर्ण विवरण तथा नामावली र गतिविधिहरूको बारेमा HISAN Journal २०२० अर्थात् वि.सं. २०७७ सालको अङ्क १ भोलुम ६ मा विस्तृत विवरण प्रस्तुत गरिसकिएको छ। यस अङ्कमा कही पृष्ठभूमिसहित आठौँ अधिवेशन(२०७८) लाई क्रमश जोड्ने प्रयास गरिएको छ। यसले नेपाल इतिहास संघ स्थापनाकालदेखि हालसम्मको गतिविधि तथा संघको नेतृत्वको समेत जानकारी गराउने छ।

संघका क्रियाकलाप

काठमाडौँ उपत्यकाभित्र र उपत्यका बाहिरका विभिन्न सहरहरूमा राष्ट्रिय गोष्ठीहरू गर्दै आएको नेपाल इतिहास सङ्घले आफ्नो मुखपत्र HISAN Journal लाई प्रत्येक वर्ष नियमित रूपमा प्रकाशन गर्दै आएको छ। यतिमात्र होइन नव वर्षको शुभकामना आदान प्रदान, बडादशैं तथा सबैखाले चाडपर्वहरूको उपलक्ष्यमा शुभकामना आदान प्रदान गर्ने आदि अनुसन्धानत्मक र रचनात्मक कार्यहरूलाई पनि नियमित कार्यक्रमभित्र सञ्चालन गर्दै आएको छ। यद्यपि कोभिड १९ को महामारीको कारणले गर्दा कतिपय कार्यक्रमहरू स्थगित भएका र कतिपय रचनात्मक कार्यक्रमहरू नियमित तालिकाबाट भिक्नु परेको तितो अनुभव पनि हामीसँग छुदैछ। तथापि कोभिड १९ को कारण बन्द परिस्थितिमा पनि Zoom मार्फत् मेची महाकालीका धेरै विषयगत विद्वान र प्राध्यापकहरूलाई जुटाई सिमाना र भूमिसम्बन्धी विशेषज्ञहरूलाई आमन्त्रण गरी लिपुलेक, कालापानी र अन्य मिचिएका सीमासम्बन्धी र अन्य विभिन्न विषयमा छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रमहरू पनि सम्पन्न गरेको छ। यसका अतिरिक्त ब्रिटिस पुस्तकालयबाट प्राप्त हस्तलिखित ग्रन्थ सङ्कलनसम्बन्धी परियोजना कार्यक्रम पनि नेपाल इतिहास सङ्घ मार्फत चलिरहेको छ। जस्को जिम्मेवारी इतिहास केन्द्रीय विभागका पूर्व विभागीय प्रमुख प्रा.डा. शंकर थापाज्यू ले लिइ रहनुभएको छ र उक्त परियोजनाले अन्तिमरूप लिइरहेको छ।

आगामी दिनमा प्राज्ञिक तथा अन्य रचनात्मक कार्यक्रमहरू आयोजना गरी इतिहास पर्यटन विषयलाई अझबढी आकर्षक र जीवनपयोगी बनाउने नेपाल सरकारलाईसमेत आवश्यक सल्लाह र सहयोग दिने प्रयास वर्तमान नेतृत्वले गरिरहेको छ। यस किसिमका कार्यक्रमहरूले विषयगत प्राध्यापक तथा विशेषज्ञहरूबीच अझबढी सामिप्यता र सूचना आदान प्रदान हुने, नयाँ नयाँ विषय र सूचनाहरूको आदान प्रदान हुने सद्भाव र प्रेमभाव बढ्दै जाने कुरामा दुई मत हुन सक्दैन। नेपाल इतिहास सङ्घको विधानअनुसार प्रत्येक ३/३ वर्षमा महाधिवेशन गर्ने र महाधिवेशनको कार्यक्रमलाई पनि राष्ट्रिय गोष्ठीसँग समायोजन गर्दै लैजाने तथा विभिन्न गोष्ठी तथा सेमिनारहरू उपत्यकाबाहिर सम्पन्न गर्दै गर्दा महाधिवेशनको कार्यक्रम भने पूर्वदेखि पश्चिमसम्मका सहभागी प्रतिनिधिहरूलाई सुलभ होस भन्ने उदेश्यले काठमाडौँ उपत्यकामा गर्ने आदि कार्यक्रमहरू सङ्घका नियमित र परंपरा जस्तै भैसकेका छन्।

विगतको नेतृत्व प्रसंग

नेपाल इतिहास सङ्घको आठौँ महाधिवेशनसम्म आईपुग्दा र सङ्घको नेतृत्वको प्रसंग कोट्याउँदा पहिलो र दोस्रो महाधिवेशनबाट प्रा.डा.तुलसीराम वैद्यले संस्थापक अध्यक्षको रूपमा दुई कार्यकाल नेतृत्व

समाल्ने अवसर पाउनुभयो भने, प्रा. डा. कृष्णबहादुर थापाले दुई कार्यकाल उपाध्यक्ष हुँदै तेस्रो र चौथो महाधिवेशनबाट दुई कार्यकाल अध्यक्ष बन्ने अवसर प्राप्त गर्नुभएको हो । त्यसैगरी प्रा.डा. विजयकुमार मानन्धरले इतिहास केन्द्रीय विभागको विभागीय प्रमुख हुनु भएको र उहाँको शालिन तथा प्राज्ञिक व्यक्तित्वको हैसियतले सङ्घको अन्यपदमा अनुभव नलिइकन पनि सिधै नेपाल इतिहास सङ्घको पाँचौ अधिवेशनबाट केन्द्रीय अध्यक्ष बन्ने अवसर पाउनुभएको हो । अर्का विद्वानप्रा.डा.सुरेन्द्र केसीले सदस्य, उपाध्यक्ष हुँदै क्रमशःछैटौ महाधिवेशनबाट अध्यक्ष बन्ने अवसर पाउनु भएको थियो । क्रमशः प्रा.डा. ज्ञानेन्द्र पौड्यालले तेस्रो र चौथो अधिवेशनबाट दुई कार्यकाल सचिव एक/एक कार्यकाल पाँचौ महाधिवेशनबाट महासचिव, छैटौ अधिवेशनबाट उपाध्यक्ष हुँदै सातौं र आठौं महाधिवेशनबाट दुई कार्यकाल अध्यक्ष बन्ने अवसर पाएकोहो । स्मरणीय के छ भने संस्थापक महासचिव डा.विमलकुमार शर्माले तीन कार्यकाल महासचिव भै कार्य गर्ने अवसर पाउनु भएको थियो भने प्रा.भूषण श्रेष्ठले एक/एक कार्यकाल तेस्रो महाधिवेशनबाट महासचिव हुँदै चौथो महाधिवेशनबाट उपाध्यक्ष हुने अवसर पाउनु भएको हो ।विचारणीय कुरो के छ भने नेपाल इतिहास सङ्घको स्थापनाका लागि महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नुभएका र तदर्थ समितिमा रहि विधान निर्माणदेखि संस्था दर्तासम्म, आर्थिक व्यवस्थापनदेखि प्राज्ञिक क्रियाकलापसम्मको भावी योजना बनाउनु हुने प्राध्यापकहरू, महासचिव डा. विमलकुमार शर्मा, सचिव प्रा.डा. दिलबहादुर क्षेत्री, कोषाध्यक्ष प्रा.डा. मीना ओझा, सदस्यहरू प्रा.डा. मोदिनीप्रसाद शर्मा, प्रा. यज्ञराज भट्ट, सहप्रा. सेनफी यादव, शुशिला श्रेष्ठ, प्रा.डा. बद्रिनारायण गौतमसमेतले त्योभन्दा माथिल्लो पदमा पदोन्नती हुने अवसर अहिलेसम्म पाउनु भएको छैन । यी घटनाक्रमलाई नियालेर हेर्दा उहाँहरूमाथि अन्याय भएको देखिन्छ । सस्था र नेतृत्वले आगामी दिनमा उहाँहरूको प्रयास र योगदानको उच्च मूल्याङ्कन गर्नु पर्दछ । त्यसैगरी प्रा.डा. शोभाखर कडेलले सङ्घको सदस्य, कोषाध्यक्ष हुँदै महासचिव, डा. ढाकाराम सापकोटा सङ्घको सदस्य र सचिव हुँदै महासचिवको जिम्मेवारी पाउनु भएको थियो । अर्का विद्वान प्रा. डां अनिलकुमार पोखरेल सङ्घको सदस्य र सचिव हुँदै उपाध्यक्षसम्मको जिम्मेवारी बहन गर्नुभएको थियो । डा. डोलराज काफ्ले सङ्घको सदस्य, कोषाध्यक्ष र सचिव हुँदै पुनः सदस्य बन्ने अवसर पाउनुभएको छ । पुरातत्व विभागबाट कार्यकारी निर्देशक हुँदै लुम्बिनी बौद्ध विश्वविद्यालयको रजिष्ट्रार बन्न सफल हुनु भएका डा. खड्गमान श्रेष्ठज्यूले नेपाल इतिहास सङ्घको एक कार्यकाल उपाध्यक्ष बन्ने अवसर प्राप्त गर्नुभएको थियो । नेपाल इतिहास सङ्घको स्थापनामा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नुभएका प्रा.डा. दिलबहादुर क्षेत्री संस्थापकको जिम्मेवारी बहन गर्दै तदर्थ समिति हुँदै दुई कार्यकालसम्म सचिव पद समाल्नु भएको थियो ।

वर्तमान गतिविधि

नेपाल इतिहास सङ्घको आयोजनामा हुने विभिन्न कार्यक्रमहरूमा उपत्यकाबाहिरका क्याम्पसहरूबाट आउने प्राध्यापकहरूको सहभागितामा उत्साह र उमङ्ग यद्यपी छुट्टैछ भने उपत्यकाभित्रका सबै विभाग र क्याम्पसहरूबाट आउने प्राध्यापकहरूको उपस्थितिमा बुद्धि हुँदै गएको पाइन्छ । तथापी विगत केही वर्ष पहिलेसम्म उपत्यकाभित्रका केही सङ्किर्ण र पूर्वाग्रही सोचाइ भएका व्यक्तिहरूको उपस्थिति र सङ्घलाई हेर्ने दृष्टिकोणमा परिवर्तन आउने कुराभने अझैपनि पर्खाइमै छ । हुनत केही व्यक्तिहरू नेपाल नेपाल इतिहास सङ्घका संस्थापक नेतृत्वप्रति सुरुदेखि नै व्यक्तिगत रूपमा पूर्वाग्रही भएर लागेको भन्ने सुनिन्छ । आशा एवं विश्वास छ उहाँहरूको भ्रम क्रमशः निवारण भै सङ्घका गतिविधिहरूमा उपस्थिति जनाउनु हुनेछ ।सङ्घको नेतृत्वबाट गर्नुपर्ने केही भए सो सुधार गर्न कार्यसमिति तयार छुट्टैछ । यो सबै समस्याको जवाफ नेपाल इतिहास सङ्घले गर्ने कार्यक्रम र उपस्थित प्राध्यापकहरूको उत्साहले नै दिन्छ भन्ने पनि हाम्रो आशा र बुझाइ छ । अध्ययन अनुसन्धान लेखन र प्रकाशनका हिसावले प्राध्यापक वर्गको वर्चस्व भएपनि नेपाल इतिहास सङ्घको कार्यसमितिको बनावट विभिन्न क्षेत्र र वर्गलाई समेटेरसमावेशी किसिमको बनाउने परम्पराछ । सङ्घको भावी कार्यक्रम र नीति निर्माण गर्दा पूर्वअध्यक्ष, उपाध्यक्ष तथा महासचिवहरूको सल्लाह

र निर्देशनको सदैव पालना हुनेगरेको छ भने बरिष्ठलाई सम्मान गर्ने र कनिष्ठलाई सल्लाह र सुभाषसहित प्रोत्साहन गर्ने परम्परा नेपाल इतिहास सङ्घका साधारण र आजीवन सदस्यहरूको रहेको छ ।

आठौँ अधिवेशन २०७८

प्रत्येक तीन/तीन वर्षमा सम्पन्न हुने नेपाल इतिहास सङ्घको महाधिवेशनलाई कोभिड-१९ को महामारीले केही पर धकेली दिएको हुनाले वि.सं. २०७८ सालको असारमा गर्ने भनिएको आठौँ महाधिवेशन करिव ६ महिनापछि वि.सं. २०७८ पुसको २ देखि ४ गतेसम्म काठमाडौँमा सम्पन्न भयो । सक्षम नेतृत्वको चयन गर्दै सबै क्षेत्र, वर्ग र लिङ्ग मिलाएर कार्यसमिति निर्माण गर्ने कार्यमा सहयोग पुगोस भन्ने उद्देश्यले सङ्घका पूर्व अध्यक्ष, उपाध्यक्ष तथा महासचिवहरूलाई सल्लाहकारको रूपमा राखी महाधिवेशन गर्ने इतिहास सङ्घको निर्णय र परम्पराअनुसार पूर्व अध्यक्ष प्रा.डा. कृष्णबहादुर थापाको संयोजकत्वमा डा. विमलकुमार शर्मा, प्रा.डा. सुरेन्द्र केसीसहितको सल्लाहकार तथा छनोट समिति गठन गरिएको थियो । उहाँहरू सङ्घको पूर्वअध्यक्ष तथा महासचिव हुनुहुन्छ । यस अधिसम्म यो जिमेवारीको संयोजन संस्थापक अध्यक्ष प्रा.डा. तुलसीराम वैद्यज्यूले गर्दै आउनु भएकोमा हाल उहाँ अस्वस्थ हुन भएकाले यस पटकको संयोजन संस्थापक प्रा. डा. कृष्णबहादुर थापाले गर्नुभएको हो । यसैगरी निर्वाचन स्वतन्त्र, निष्पक्ष र कानुनी रूपमा विधान सम्मत गर्न गराउन प्रा.डा. शोभा पोखरेलको संयोजकत्वमा डा. ज्योति उपाध्याय र रूपा लुइटेल रहेको ३ सदस्यीय निर्वाचन समितिसमेत गठन गरिएको थियो । दुवै समितिको मेहनत र सक्रियताको परिणाम स्वरूप विधान सम्मत रूपमा सम्पूर्ण सहभागी प्रतिनिधिहरूको सहमतिअनुसार आठौँ महाधिवेशन सर्वसम्मत रूपमा सम्पन्न गरियो । निर्विरोध निर्वाचित पदाधिकारी तथा सदस्यहरूको नामावली यस प्रकार रहेकोछ :

क्र.स.	पद	नामथर	निकाय
१	अध्यक्ष	प्रा.डा. ज्ञानेन्द्र पौड्याल	सिनास, त्रिवि कीर्तिपुर
२	उपाध्यक्ष	डा. मेदिनीप्रसाद सेडाइ	स्नातकोत्तर क्याम्पस, विराटनगर
३	महासचिव	डा. जगतप्रसाद पराजुली	पाटन संयुक्त क्याम्पस, पाटन
४	सचिव	श्री चन्द्रकान्त पौडेल	पृथ्वीनारायण क्याम्पस, पोखरा
५	कोषाध्यक्ष	श्री मुरारीकृष्ण गौतम	सरस्वती क्याम्पस, लैनचौर
६	सदस्य	डा. बमबहादुर अधिकारी	पद्मकन्या क्याम्पस, बागबजार
७	सदस्य	डा. डोलराज काफ्ले	रत्नराज्य क्याम्पस, प्रदर्शनीमार्ग
८	सदस्य	श्री ढकबहादुर मगर	महेन्द्र मोरङ क्याम्पस, विराटनगर
९	सदस्य	श्री समिरा कार्की	रत्नराज्य क्याम्पस, प्रदर्शनीमार्ग
१०	सदस्य	डा. हिम्मतबहादुर कार्की	शिक्षा शास्त्र, केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर
११	सदस्य	श्री हिरालाल कर्ण	सिरहा क्याम्पस, सिरहा
१२	सदस्य	श्री प्रकाश दर्नाल	पूर्व निर्देशक, पुरातत्व विभाग
१३	सदस्य	श्री अर्जुनबहादुर देउवा	डोटी क्याम्पस, डोटी
१४	सदस्य	श्री रनबहादुर के.सी.	भानुदय क्याम्पस, नवलपरासी पूर्व
१५	सदस्य	श्री रविन्द्र रिजाल	अन्वेषक, इतिहास तथा सस्कृति

नेपाल इतिहास सङ्घको विधानअनुसार सङ्घको अध्यक्ष बन्न प्राध्यापक भएको हुनुपर्ने प्रावधान रहेकाले अधिकांश प्राध्यापक भइ सक्नुभएका बरिष्ठ सरहरूले सङ्घको अध्यक्ष बन्ने आफ्नो इच्छा व्यक्त गर्नुभएको थियो भने भर्खरमात्र प्राध्यापक हुनु भएका प्रतिनिधिलेसमेत आफ्नो इच्छासहित दावी पेश गरिरहनु भएको थियो । आशा छ उहाँहरूले नै आगामी दिनमा सङ्घको नेतृत्व सम्हाल्ने अवसर पाउनु हुनेछ ।

अध्यक्ष पदका लागि आफ्नो नाम प्रस्ताव गरेका प्रा.डा.राजकुमार पोखरेल र कोषाध्यक्ष पदका लागि आफ्नो नाम प्रस्ताव गरेका डा.रमेशकुमार श्रेष्ठले सर्वसम्मतको निर्णयमा आफूले अवसर नपाएपछि पछिल्लो

घोषणा सभाबाट आफूहरू साधारण सदस्यतासमेत त्याग्ने अप्रिय सूचनाको जानकारी गराउँदै सभाहलबाट बाहिरिनु भएको दृश्य भने रोचक र स्मरण योग्य थियो । तरपनि आशा एवं विश्वास छ कि उहाँहरूले सो निर्णय सच्याएर सङ्घमा नियमित आउनु हुनेछ । नेपाल इतिहास सङ्घमा स्थापनाकालदेखि आठौं महाधिवेशनसम्म आइपुग्दा धेरैखाले उतार चढावहरू आएको भएतापनि प्रत्येक कार्यसमिति सर्वसम्मत रूपमा निर्विरोधरूपमा निर्वाचित हुँदै आएको छ । अहिलेसम्म निर्वाचन गर्नु नपरेको र एक मतले निर्णय हुँदै आएको अवस्था छ । सोही परंपरालाई निरन्तरता दिन र सर्वसम्मतको वातावरण बनाउन सल्लाहकार तथा छनौट समितिमा रहनु भएका संस्थापक बरिष्ठ प्राध्यापक सरहरूलाई केही थप समय खर्चनु परेको परिस्थिति थियो । सङ्घको नेतृत्व र कार्यसमिति निर्माण गर्दा राजनीतिक पृष्ठभूमिलाई भन्दा संस्थामा रहेर उसले गरेको काम, नेतृत्व क्षमता प्राज्ञिक योगदान तथा प्रतिनिधि सहभागीहरूको भावना र विश्वसलाई मुख्य आधार बनाइन्छ । यद्यपि कार्यसमितिभित्र सबै विचार समूह र आस्था बोकेका व्यक्तिहरूको प्रतिनिधित्व तथा सहभागितालाई पनि ध्यान दिइएको हुन्छ । कार्यसमितिको संयोजन गर्दा विभिन्न क्षेत्र, वर्ग, लिङ्ग जस्ता आधारहरूलाई पनि मध्यनजर गर्दै सर्वसम्मत रूपमा चयन गर्ने परंपरालाई कायमै राखिएको छ । सङ्घको मुख्य कार्यालय काठमाडौं मै भएको र बैठक अन्य विभिन्न निर्णय तथा क्रियाकलापहरू काठमाडौंमा बढी गर्नुपर्ने भएकोले सकेसम्म उपत्यकाभित्र सामान्य बहुमत सङ्ख्या राख्ने प्रयास गरिने र उपत्यका बाहिरका प्रतिनिधिहरूलाई क्षेत्रगत, वर्ग र लिङ्गसमेत समेटेर सहभागी गराउने अप्ठारो परिस्थितिलाई पनि मध्यनजर गर्दै आठौं महाधिवेशन सम्पन्न गरिएको छ । यद्यपि नेतृत्व भित्र उपाध्यक्ष र सचिव उपत्यका बाहिरका प्राध्यापकलाई जिम्मेवारी दिई अझै उत्तरदायी बनाउने प्रयास गरिएको अवस्था छ ।

निष्कर्ष

नवगठित कार्यसमितिले विभिन्न कार्यक्रमहरूको तर्जुमा र निर्णय गर्दै अगाडि बढीसकेको अवस्था छ । कार्यसमितिका साथीहरूलाई विभिन्न कामको जिम्मेवारी बाँड्दै सङ्घको आर्थिक अवस्थामा मजबुत होस भन्ने अभिप्रायसहित आम्दानी बढाउने उद्देश्यले सङ्घको खातामा रहेको सञ्चित रकममध्ये संस्था नवीकरण, राजस्व भुक्तानी, लेखापरीक्षण खर्च तथा नियमित व्ययसमेतलाई आवश्यक पर्ने रकम छुट्याएर सङ्घको बचत खाताबाट आठ लाख रुपैयाँ मुद्धती खातामा राख्ने व्यवस्थासमेत मिलाई सकिएको छ । यसबाट करिब एक लाख रुपैयाँ वार्षिक रूपमा सङ्गलाई आम्दानी बढ्ने निश्चित छ । नेपालमा हुन गइरहेको संसदिय निर्वाचन २०७९ मङ्सिरपछि लगत्तै उपत्यका बाहिरका पनौती, नवलपरासी, विराटनगर आदि क्षेत्रमा राष्ट्रिय गोष्ठी सम्पन्न गर्ने आगामी मङ्सिरसम्ममा प्रकाशित गरी सक्ने गरी HISAN Journal लाई छापाखानामा पठाउने तयारी भईरहेको छ । आगामि पौष महिनाको पहिलो साता हुन गइरहेको राष्ट्रिय गोष्ठीको सम्बन्धमा नेपाल इतिहास संघका संस्थापक सचिव प्रा.डा. दिलबहादुर क्षेत्री र कोषाध्यक्ष प्रा.डा.मीना ओझालाई वहाँहरूको योगदानको कदरस्वरूप सम्मान गर्ने कार्यक्रम राखिएको छ भने यो शिलशिलालाई क्रमशः संस्थापक सदस्यहरूसम्म पुऱ्याउँदै संघमा रहेर उल्लेख्य योगदान गर्ने आजीवन सदस्यहरूलाई सम्मान गर्दै लैजाने कार्यक्रम बनाइएको छ । स्थापनाको समयमा रु १०० बाट सुरु गरिएको प्रत्येक राष्ट्रिय गोष्ठीमा सदस्यता शुल्क रु ७०० लिने गरिएको छ र अन्य सम्पूर्ण खर्च आयोजक समितिले गर्ने परंपरालाई निरन्तरता दिइएको छ । आगामि दिनमा समय परिस्थिति, महंगाई आदिलाई दृष्टिगत गर्दै सहभागी प्रतिनिधिहरूको राय, सल्लाह र स्वीकृति भएमा रजिष्ट्रसन शुल्क रु. १००० सम्म बढाउनु पर्ने देखिएको छ । सहभागी प्राध्यापकहरूको उपस्थिति र सल्लाह नै संघको सम्पत्ती उर्जा हो भन्ने हाम्रो मान्यता रहेको छ । यिनै कार्ययोजनासहित सङ्घ आगाडि बढिरहेको अवस्था छ भने उपत्यकाबाहिरका विभिन्न शहरहरूमा सम्पन्न गर्दै आएको राष्ट्रिय गोष्ठी, सेमिनार, अन्तरक्रिया, छलफल तथा अन्य विभिन्न रचनात्मक कार्यक्रमहरूको मुख्य उद्देश्य प्राज्ञिक लेखन, प्रकाशन, उन्नयन, अनुसन्धानमुलक त हुन्छ नै त्यसको अलवा मेची महाकालीका सबै इतिहास र पर्यटन विषयका गुरु चेलाहरूको भेटघाट तथा पुर्नमिलन गर्नु पनि थप उद्देश्य रहेको हुन्छ । जस्तै सहभागीहरूमा उत्साह र उर्जा थपिएको महसुस गराउँदछ । सधन्यवाद